

ŠKOLSKÉ KNIŽNICE AKO INFORMAČNÉ A KULTÚRNE CENTRÁ ŠKÔL

(15. JUBILEJNÁ MEDZINÁRODNÁ
KONFERENCIA, SEPTEMBER 2021)

MGR. ROZÁLIA CENIGOVÁ

Summary report of the 15th International Conference School Libraries as Information and Cultural Centres at Schools consisting of a series of papers on various topics such as the state of Slovak school libraries in 2020; national and international projects aimed at promoting creative reading; a national representative survey of children reading books during the COVID-19 pandemic; the role of the teacher as an active reading promoter; the impact of family and school environment on children's relationship to books and reading in general; entertaining methods to get students of Slovak and Czech primary and secondary schools engaged in reading, etc.

Keywords: school libraries; International Conference School Libraries as Information and Cultural Centres at Schools; supporting of reading literacy; information education; methods of working with books

 rozalia.cenigova@spgk.sk

 Slovak Pedagogical Library

Hálova 6
851 01 Bratislava

 <http://www.spgk.sk/>

Slovenská pedagogická knižnica 9. septembra 2021 zorganizovala 15. jubilejnú medzinárodnú konferenciu *Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl* v Univerzitnej knižnici v Bratislave. Záštitu nad podujatím prevzalo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo školstva“). Partnerom podujatia bola Univerzitná knižnica v Bratislave. Na medzinárodnej konferencii sa zúčastnili zástupcovia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a zástupcovia pedagogickej a knižničnej verejnosti zo Slovenskej republiky a z Českej republiky.

Medzinárodnú konferenciu slávnostne otvorila štátna tajomníčka ministerstva školstva pre národnostné školstvo, inkluzívne a celoživotné vzdelávanie Svetlana Síthová. V príhovore ocenila najmä systematickú prácu školských knižníc, ktoré sa počas pandémie „*podielali na zvyšovaní kvality vzdelávania a realizovaní vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí. Uvedomujem si, že veľakrát je to na úkor vášho vlastného voľného času, kedy pripravujete rôzne čitateľské aktivity, ktoré sú primerané veku žiakom i ich schopnostiam, zručnostiam a možnostiam.*“ Takisto poďakovala všetkým riaditeľom škôl, školským knihovníkom, učiteľom, vychovávateľom za zapojenie sa do troch projektov metodického centra Slovenskej pedagogickej knižnice pre školské knižnice (ďalej len „metodické centrum pre školské knižnice“) zameraných na podporu kreatívneho čítania. Uviedla, že zapojenie vyše 1 100 základných škôl a stredných škôl zo Slovenskej republiky i Českej republiky do uvedených projektov je znakom ich vysokej angažovanosti a obetavosti.

Odborný program medzinárodnej konferencie začala prednáškou *Analýza stavu školských knižníc za rok 2020 a projekty na podporu čítania* ústredná metodička pre školské knižnice Rozália Cenigová z metodického centra pre školské knižnice. V úvodnej prednáške prostredníctvom tabuliek, grafov, bohatej kolekcie fotografií a stručných komentárov oboznámila prítomných účastníkov s aktuálnym stavom školských knižníc na Slovensku, a to najmä v oblasti knižničného fondu, používateľov, výpožičiek a služieb, vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí vrátane výsledkov októbrových projektov na podporu čítania metodického centra pre školské knižnice, informačných technológií, zamestnancov školských knižníc a hospodárení školských knižníc. Stručne odprezentovala aj činnosť metodického centra pre školské knižnice za rok 2020.

STAV ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC NA SLOVENSKU A PROJEKTY NA PODPORU ČÍTANIA

Rozália Cenigová v úvode prednášky povedala, že vzhľadom na rozdielne platné podmienky súvisiace s činnosťou školských knižníc v rokoch 2019 a 2020 nebolo možné dostupné štatistické údaje rovnocenne porovnávať, pretože školské knižnice, respektíve školy, boli viackrát počas roku 2020 zatvorené na základe rozhodnutia ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Otvorené školy mohli poskytovať knižnično-informačné služby len v obmedzenom režime z dôvodu dodržiavania dôležitých bezpečnostných opatrení vydaných vo forme uznesení vládou Slovenskej republiky a vyhláškami Úradu verejného zdravotníctva SR proti rozšíreniu ochorenia COVID-19.

Školské knižnice ako súčasť knižničného systému Slovenskej republiky sa riadia dvoma dôležitými právnymi dokumentmi, a to zákonom č. 126/2015 Z. z. o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z. (ďalej len „zákon o knižniciach“) a vyhláškou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 201/2016 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o spôsobe vedenia odbornej evidencie knižničných dokumentov a o revízii a vyradovaní knižničného fondu v knižniciach.

POČET ŠKÔL A ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC

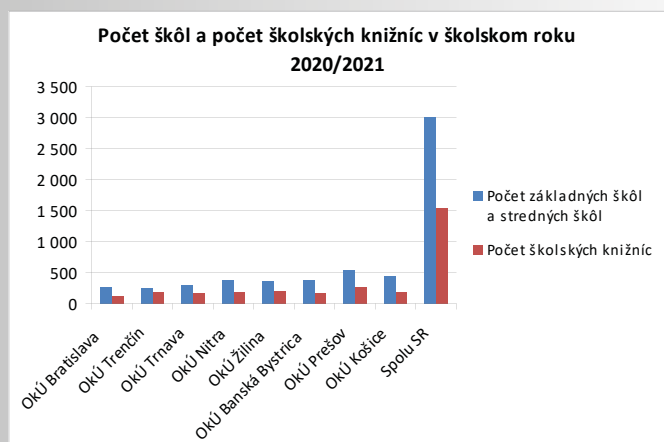
V súlade s platným právnym stavom bolo k 31. decembru 2020 evidovaných **1 536 školských knižníc**, ktoré boli zriadené ako organizačné útvary 1 536 škôl a poskytovali informačné a dokumentačné zabezpečenie výchovy a vzdelávania a výchovno-vzdelávacích potrieb vo svojich školách (Tabuľka 1). Adresného zberu štatistických údajov o školskej knižnici sa v skutočnosti zúčastnilo len 1 534 školských knižníc, pretože 2 školské knižnice, respektíve školy neboli v prevádzke k uvedenému termínu zisťovania. V roku 2020

bolo zrušených **11 školských knižníc** v dôsledku vyradenia 10 škôl zo siete škôl a školských zariadení ministerstvom školstva a zlúčenia jednej školskej knižnice s verejnou knižnicou, ktorá bude poskytovať knižnično-informačné služby obyvateľom danej obce. Zriadených bolo **sedem nových školských knižníc**, ktoré boli spolu s ďalšími 158 školskými knižnicami finančne podporené z eurofondovej výzvy zameranej na budovanie a zlepšenie technického vybavenia jazykových učební, školských knižníc, odborných učební rôzneho druhu v základných školách v rámci *Integrovaného regionálneho operačného programu (IROP-PO2-SC222-2016-13)*.

Ako zaujímavosť uviedla, že najväčší počet zriadených školských knižníc v počte škôl má Okresný úrad Žilina v sídle kraja, a to 57 % (Graf 1). Naopak, najmenší počet zriadených školských knižníc má Okresný úrad Košice v sídle kraja (44 %).

Tabuľka 1 Počet škôl a školských knižníc v rokoch 2019 a 2020

Ukazovateľ	2019	2020	Nárast/pokles (%)
Počet škôl	2 989	3 014	+0,84
Počet škôl so školskými knižnicami	1 540	1 534	-0,39
z toho integrované s verejnou knižnicou	25	24	-4,00

Graf 1 Počet škôl a školských knižníc v školskom roku 2020/2021 podľa údajov z okresných úradov v sídle kraja

KNIŽNIČNÝ FOND

I napriek náročnému pandemickému obdobiu sa zvýšil počet knižničných jednotiek v školských knižniciach o 0,56 % (Tabuľka 2). Najviac pribudlo audiovizuálnych a elektronických dokumentov, a to až o 89,02 %.

V počte titulov dochádzajúcich periodík bol zaznamenaný pokles o 9,12 %. Je však potrebné dodať, že len 15,90 % školských knižníc odoberalo periodiká priamo do svojich priestorov. V školách býva zvykom, že periodiká sa odoberajú do zbierok alebo do jednotlivých kabinetov. Je nálezité uviesť, že ročný prírastok knižničných jednotiek sa oproti roku 2019 zvýšil až o 11,67 %. Dá sa predpokladať, že nárast počtu knižničných jednotiek bol výsledkom možnosti akvizície knižničného fondu v rámci:

- spomínanej výzvy Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky **Budovanie a zlepšenie technického vybavenia jazykových učební, školských knižníc, odborných učební rôzneho druhu v základných školách**. Na nákup knižničného fondu bol stanovený maximálny limit 37 500 € pre jednu školskú knižnicu,
- výzvy ministerstva školstva **Čitateľská, matematická a prírodovedná gramotnosť v základnej škole**. Základné školy sa mohli uchádzať aj o príspevok na pomôcky (napr. nákup kníh),
- dopytovo orientovanej výzvy ministerstva školstva, ktorej **cieľom bolo zvýšiť kvalitu vzdelávania na gymnáziách v oblastiach čitateľskej, matematickej, finančnej a prírodovednej gramotnosti**. Gymnázia sa takisto mohli uchádzať o príspevok na pomôcky (napr. nákup kníh).

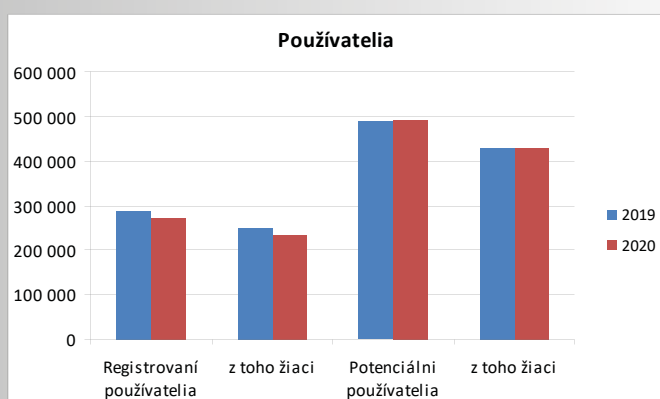
Za dôležité považujeme upozorniť na **rozvojový projekt Čítame radi**, ktorý vyhlásilo 8. decembra 2020 ministerstvo školstva pre verejné, cirkevné a súkromné základné školy. Jeho cieľom bola podpora čitateľskej gramotnosti. V rámci neho mohli úspešné školy realizovať nákup detských a mládežníckych kníh, respektíve aj odbornej literatúry pre zamestnancov uvedených škôl od 2. januára 2021. Vo februári 2021 bol vyhlásený ďalší **rozvojový projekt Čítame radi 2**. Z celkového počtu 1 534 školských knižníc malo celý knižničný fond **spracovaný automatizovaným spôsobom** 36 % školských knižníc.

Tabuľka 2 Knižničný fond v školských knižniciach v rokoch 2019 a 2020

Ukazovateľ	2019	2020	Nárast/pokles (%)	
Knižničné jednotky spolu	5 793 044	5 825 273	+0,56	
v tom	knihy a zviazané periodiká	5 709 669	5 693 490	-0,28
	audiovizuálne a elektronické dokumenty	53 645	101 401	+89,02
	iné špeciálne dokumenty	29 730	30 382	+2,20
Počet titulov dochádzajúcich periodík	1 206	1 096	-9,12	
Ročný prírastok knižničných jednotiek	83 249	92 960	+11,67	
Úbytky knižničných jednotiek	65 748	79 031	+20,20	
Knižničné jednotky spracované automatizovane celkom	2 031 251	2 028 109	-0,15	

POČET POUŽÍVATEĽOV

Počet registrovaných používateľov v školských knižniciach i napriek zložitému obdobiu sa v dôsledku pandemickej situácii znížil len o 4,93 % (Graf 2). Počet potenciálnych používateľov narástol len o 0,58 %.

Graf 2 Používatelia v školských knižniciach v rokoch 2019 a 2020

VÝPOŽIČKY

Zatvorenie škôl z dôvodu pandémie COVID-19, prípadne poskytovanie knižnično-informačných služieb v obmedzenom režime, malo najväčší vplyv na počet poskytnutých absenčných a prezenčných výpožičiek (Tabuľka 3). Oproti predchádzajúcemu štatistickému roku sa **celkový počet výpožičiek znížil o 51,10 %**, pričom išlo približne o rovnaký pokles výpožičiek odbornej literatúry (51,36 %) a krás-

nej literatúry (49,99 %). Po prepočítaní celkového počtu výpožičiek s celkovým počtom registrovaných používateľov pripadli dve výpožičky na jedného registrovaného používateľa.

Za povšimnutie stojí výsledná priemerná hodnota získaná z počtu prevádzkových výpožičných hodín zo školských knižníc. V roku 2020 jedna školská knižnica poskytovala knižnično-informačné služby svojim používateľom v priemere **päť hodín a päť minút**, čo je oproti predchádzajúcemu štatistickému roku rozdiel len 13 minút (v roku 2019 to bolo 5 hodín a 18 minút).

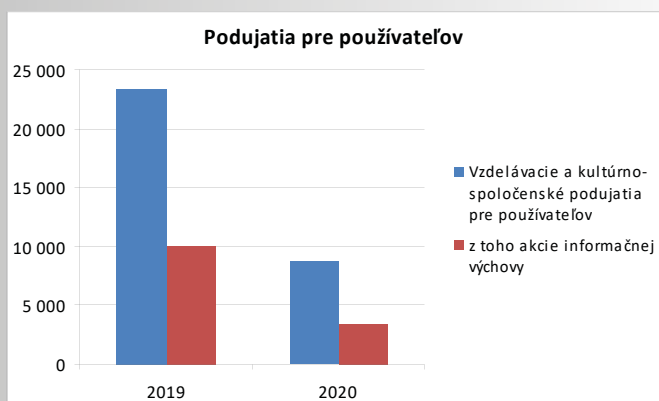
Tabuľka 3 Výpožičky v školských knižniciach v rokoch 2019 a 2020

Ukazovateľ	2019	2020	Nárast/Pokles (%)
Výpožičky spolu	1 330 539	650 627	-51,10
z toho literatúra	odborná	246 856	-51,36
	krásna	338 714	-49,99
Počet prevádzkových hodín pre používateľov za týždeň	8 176	7 757	-5,12

PODUJATIA PRE POUŽÍVATEĽOV

V roku 2020 organizovali školské knižnice **vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia** prevažne v mesiacoch január až február 2020 a potom v mesiacoch september až október 2020. Následne

väčšina škôl prešla povinne na dištančnú formu vyučovania. Školské knižnice zorganizovali **8 728 vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí** s cieľom skvalitniť jazykovú kultúru a podporiť rozvoj čitateľskej gramotnosti najmä z radov žiakov-používateľov (Graf 3). Počas roka 2020 jedna školská knižnica zorganizovala približne **sedem podujatí** (v roku 2019 približne 15 podujatí).

Graf 3 Podujatia pre používateľov v školských knižniciach v rokoch 2019 a 2020

Školskí knihovníci realizovali vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia aj v rámci:

- ▶ celoslovenských projektov (napr. 9. ročník celoslovenského projektu *Záložka do knihy spája slovenské školy: Osobnosti a diela slovenskej dramatickej tvorby*; 16. ročník celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice: Radosť ukrytá v podpore čítania a vzdelávania školskou knižnicou*; 21. ročník *Týždňa slovenských knižníc*; celoslovenská kampaň *Les ukrytý v knihe*; celoslovenská súťaž *Čítajme s Osmijankom – pridaj sa aj ty!* a literárne súťaže *Hviezdoslavov Kubín* a *Šaliansky Maľko*),
- ▶ medzinárodného projektu (napr. 11. ročník česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spája školy: Radosť z čítania ukrytá vo veršoch básní alebo v próze*).

Na činnosti **Školskej knižnice Základnej školy v Korni** môžeme ilustrovať aktívne napĺňanie podpory vzdelávania, výchovy a kreatívneho čítania počas celého školského roka. Uvedená školská knižnica o svojich inšpirujúcich aktivitách pravidelne informuje prostredníctvom krátkych

správ a bohatej kolekcie fotografií na webovom sídle svojej školy (<https://zskorna.edupage.org/>) a taktiež pravidelných článkov uverejňovaných v regionálnej tlači. Za zvlášť inšpirujúce čitateľské aktivity považujeme tieto:

Trieda, v ktorej sa číta pre radosť, v rámci ktorej učiteľky žiakom na 1. stupni na začiatku vyučovania čítali rozprávky, príbehy a bájky, aby u nich podporili záujem o knihy;

Čítanie so starými rodičmi – pri príležitosti *Marca – mesiaca knihy* do školy prichádzali starí rodičia, ktorí čítali žiakom v jednotlivých triedach zo svojich obľúbených kníh;

Oslava Európskeho dňa jazykov – žiaci si tvorivými aktivitami pripomenuli jazykové bohatstvo Európy, napríklad vyzdobili priestory školy kartičkami s názvami predmetov či miestností v slovenskom, anglickom a nemeckom jazyku. Zúčastnili sa besedy s dobrovoľníkmi z Talianska, Španielska, Kostariky, Mexika, Rakúska, Ugandy a Francúzska, ktorí im prostredníctvom rozprávania priblížili život a kultúru vo svojich krajinách;

Oslava Medzinárodného dňa materinského jazyka – v rámci aktivity prváci pracovali s nárečovými slovami, recitovali riekanky a básničky. Štvrtáci sa venovali štúdiu dejín slovenčiny. Získané poznatky pomocou obrázkov a vytlačených textov dokumentovali na vytvorenom leporele.

PROJEKTY METODICKÉHO CENTRA PRE ŠKOLSKÉ KNIŽNICE ZAMERANÉ NA JAZYKOVÚ KULTÚRU A ROZVOJ ČITATEĽSKEJ GRAMOTNOSTI ŽIAKOV

V októbri 2020 metodické centrum pre školské knižnice zorganizovalo **tri projekty** zamerané na jazykovú kultúru a rozvoj čitateľskej gramotnosti, ktorých sa celkovo zúčastnilo **1 102 slovenských a českých základných škôl a stredných škôl** spolu s 115 310 žiakmi, učiteľmi, školskými knihovníkmi a vychovávateľmi. Podrobné informácie o uvedených projektoch boli už publikované pod názvom *Čitateľské aktivity školských knižníc v roku 2020* (*Knižnica*, roč. 22 – 2021, č. 2, s. 61 – 72.)

INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE

V oblasti informačných technológií bol v roku 2020 zaznamenaný **mierny nárast počtu počítačov** v školských knižniciach o 2,12 % a **počtu počítačov s pripojením na internet školy** o 2,76 % (Tabuľka 4). Zároveň je potrebné informovať, že z celkového počtu 1 534 školských knižníc až 559 školských knižníc (36,44 %) nemá počítač vo svojej školskej knižnici a dokonca 803 školských knižníc (52,23 %) nemá ani pripojenie na internet školy. Automatizovaný knižnično-informačný systém vykázalo 33,77 % školských knižníc. Najčastejšie pracujú s knižnično-informačným systémom *Clavius*, *Knižnično-informačným systémom pre malé a stredné knižnice*, knižnično-informačným systémom *Proflib* a knižnično-informačným systémom *Biblib*. Niektoré školské knižnice pracujú aj s elektronickými programami (napr. aScAgenda, eŠkola), ktoré obsahujú modul *Knižnica*.

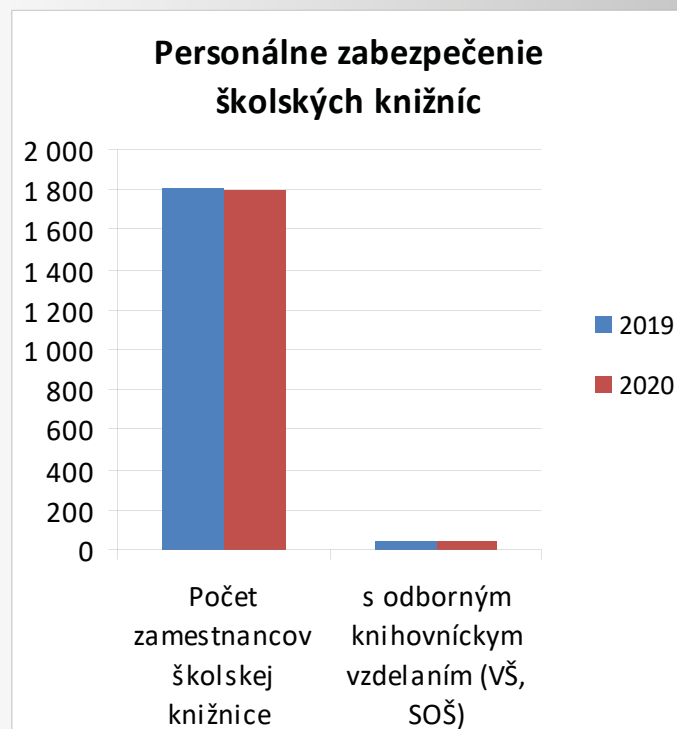
Online katalóg sprístupňovalo svojim používateľom len **4,95 % školských knižníc**. Digitálne informácie a rôzne dokumenty zverejňovalo prostredníctvom webovej stránky *Knižnica* alebo *Školská knižnica* len **0,53 % školských knižníc**. Tieto webové stránky boli buď súčasťou webového sídla materských inštitúcií školských knižníc (napr. základných škôl, gymnázií, stredných odborných škôl, konzervatórií a škôl pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami), alebo súčasťou webového sídla obecných úradov (napr. málotriedok). Za závažné negatívne zistenie je potrebné považovať informáciu, že z 24 integrovaných školských knižníc s verejnými knižnicami malo len osem zriadenú webovú stránku.

Tabuľka 4 Informačné technológie v školských knižniciach v rokoch 2019 a 2020

Ukazovateľ	2019	2020	Nárast/pokles (%)
Počet počítačových staníc v školských knižniciach	2 268	2 316	+2,12
Počet počítačových staníc prístupných používateľom s pripojením na internet	1 849	1 900	+2,76
Automatizovaný knižnično-informačný systém	518	512	-1,16
Online katalóg školskej knižnice na internete	77	76	-1,30
Webová stránka školskej knižnice	138	131	-5,07

PERSONÁLNE ZABEZPEČENIE

V oblasti personálneho zabezpečenia školských knižníc v roku 2020 bolo 1 803 školských knihovníkov – školských špecialistov vo výchove a vzdelávaní, z ktorých len **2,88 %** absolvovalo vysokoškolské knihovnícke vzdelanie alebo stredoškolské knihovnícke vzdelanie (Graf 4). Prevažne išlo o učiteľov slovenského jazyka a literatúry, ktorí túto prácu zväčša vykonávali popri vyučovaní ako činnosť súvisiacu s výchovno-vzdelávacou činnosťou učiteľa, alebo vychovávateľov. V rámci výkonu odborných knižničných činností im bolo prostredníctvom odbornej poradenskej a konzultačnej služby metodického centra pre školské knižnice poskytnutých **3 394 odborných konzultácií**, ktoré boli zamerané na zodpovedanie otázok týkajúcich sa dopĺňovania knižničného fondu, vedenia odbornej evidencie, spracovania knižničných dokumentov, revízie knižničného fondu, vyradovania knižničného fondu, organizácie, uchovávaní a ochrany knižničného fondu či poskytovaní knižnično-informačných služieb.

Graf 4 Personálne zabezpečenie v školských knižniciach v rokoch 2019 a 2020

HOSPODÁRENIE ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC

I napriek prechodnému zatvoreniu školských knižníc, respektíve škôl počas kalendárneho roka 2020 z dôvodu pandémie vírusu COVID-19 a poskytovaní knižnično-informačných služieb v školských knižniciach v obmedzenom režime z dôvodu dodržiavania dôležitých bezpečnostných opatrení vydaných vo forme uznesení vládou Slovenskej republiky a vyhláškami Úradom verejného zdravotníctva SR bol oproti predchádzajúcemu štatistickému obdobiu zaznamenaný minimálny pokles finančných nákladov na činnosť školských knižníc (Tabuľka 5). Napríklad v rámci celkových **finančných nákladov na činnosť školských knižníc** bol zaznamenaný pokles len o **2,89 %** a **mzdové náklady na školských knihovníkov** sa dokonca znížili len o **1,17 %**. Pri týchto uvedených štatistických ukazovateľoch je potrebné kvôli objektívnosti uviesť, že počas celého roka žiadna škola v rámci účtovníctva zvlášť neevidovala všetky finančné prostriedky, ktoré napríklad vynaložila na prevádzku školskej knižnice, nákup kancelárskych potrieb, organizovanie vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí či mzdové náklady na školského knihovníka. Mnohé školy svojim učiteľom alebo vychovávateľom, ktorí vykonávali aj prácu v školskej knižnici, vyplácali osobné ohodnotenie, v ktorom však nebola vyčíslená konkrétna finančná suma za funkciu školského knihovníka. V dôsledku tejto skutočnosti v príslušnom štatistickom ukazovateli uvádzali 0. Potešujúcou správou bolo zistenie, že sa zvýšili finančné prostriedky na **nákup knižničných dokumentov** do školských knižníc, a to až o **16,65 %**.

V prípade 24 integrovaných školských knižníc s verejnými knižnicami je potrebné uviesť, že len **17 % zriaďovateľov** vynaložilo finančné prostriedky na ich činnosť, čo je veľmi zarážajúce zistenie, lebo to má negatívny vplyv na poskytovanie knižnično-informačných služieb nielen školskej komunite, ale aj obyvateľom danej obci.

Tabuľka 5 Hospodárenie v školských knižniciach v rokoch 2019 a 2020

Ukazovateľ		2019	2020	Nárast/ pokles (%)
Finančné náklady na činnosť školských knižníc		1 018 403	988 958	-2,89
z toho	mzdové náklady	512 631	506 629	-1,17
	nákup knižničného fondu	336 536	392 568	+16,65

ČINNOSŤ METODICKÉHO CENTRA PRE ŠKOLSKÉ KNIŽNICE

Slovenská pedagogická knižnica je poverená metodickým riadením školských knižníc v oblasti tvorby metodických materiálov a poskytovaním odborného poradenstva. Činnosť **metodického centra pre školské knižnice zabezpečuje len jedna zamestnankyňa** – ústredná metodička pre školské knižnice. Svoje **strategické poslanie** plnilo metodické centrum pre školské knižnice v roku 2020 viacerými spôsobmi a formami:

- **poskytovaním odborných konzultácií pre zriaďovateľov školských knižníc a pre školských knihovníkov**, napríklad vo forme elektronickej pošty (2 728 konzultácií), telefonicky (665 konzultácií) a osobne (1 konzultácia), a to metodická návšteva školskej knihovníčky,
- **priebežnou aktualizáciou informácií a metodických dokumentov v časti Školské knižnice v rámci webového sídla Slovenskej pedagogickej knižnice** (<http://www.spgk.sk/?aktuality>),
- **vypracovaním a aktualizáciou metodických materiálov** (napr. metodické usmernenie k povinným evidenciám školskej knižnice, metodické usmernenie pre školské knižnice k povinnosti ponúknuť vyradený knižničný dokument iným knižniciam, metodický pokyn k povinnému uzatvoreniu odbornej evidencie v školskej knižnici za rok 2020),
- **vypracovaním návrhu na zrušenie konkrétnych štatistických ukazovateľov vo výkaze o školskej a akademickej knižnici Škol (MŠVVŠ SR) 10 – 01 od roku 2022,**
- **vedením Adresára školských knižníc v Slovenskej republike** (obsahuje 19 identifikačných údajov o zriadených školských knižniciach v súlade s platným právnym stavom),
- **organizovaním vzdelávacích podujatí** (napr. zorganizovanie 14. medzinárodnej konferencie *Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl* a jedného celoslovenského online odborného seminára zameraného na vedenie odborných evidencií a na elektronizáciu školskej knižnice),
- **prípravou a realizáciou projektov zameraných na rozvoj a podporu čitateľskej gramotnosti** (napr. zorganizovanie 11. ročníka česko-slovenského projektu pre základné školy a osemročné gymnáziá *Záložka do knihy spája školy*;

9. ročníka celoslovenského projektu pre stredné školy *Záložka do knihy spája slovenské školy*; 16. ročníka celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice* k Medzinárodnému dňu školských knižníc),

- ▶ **aktualizáciou elektronickej metodologickej bázy podujatí *Príklady dobrej praxe zo školských knižníc*** (ide o úložisko podujatí zameraných na podporu zvyšovania úrovne čitateľskej gramotnosti a kultúry čítania žiakov základných škôl a stredných škôl, ktoré zorganizovali školské knižnice),
- ▶ **vytvorením elektronickej metodologickej bázy podujatí *Príklady akcií informačnej výchovy*** (ide o úložisko metodických listov pre organizáciu vzdelávacích akcií zameraných na podporu zvyšovania úrovne informačnej výchovy),
- ▶ **prednáškovou činnosťou** (dve prednášky),
- ▶ **publikačnou činnosťou** (13 publikovaných článkov v slovenských a zahraničných printových a elektronických médiách),
- ▶ **propagačnou činnosťou** (napr. v slovenských a zahraničných printových a elektronických médiách),
- ▶ **edičnou činnosťou** (napr. vydanie elektronického zborníka zo 14. medzinárodnej konferencie *Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl*),
- ▶ **členstvom v pracovnej komisii** (napr. Fondu na podporu umenia).

SLÁVNOSTNÉ OCEŇOVANIE VÍŤAZOV CELOSLOVENSKÉHO PROJEKTU NAJZAUJÍMAVEJŠIE PODUJATIE ŠKOLSKEJ KNIŽNICE

Po úvodnej prednáške nasledovalo **slávnostné oceňovanie víťazov 16. ročníka celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice*** k Medzinárodnému dňu školských knižníc 26. októbra 2020. Samotnému slávnostnému aktu predchádzala stručná informácia o priebehu realizácie a vyhodnotení celoslovenského projektu v podaní ústrednej metodickej pre školské knižnice. Slávnostný akt vykonala štátna tajomníčka ministerstva školstva Svetlana Síthová.

Na **1. mieste** sa umiestnila **Základná škola v Nesvadoch**. Za zorganizovanie podujatia *Kufrik plný radosti* získala šek v hodnote 500 € na nákup kníh do knižničného fondu. Na **2. mieste** sa umiest-

nila **Základná škola v Loku**. Za zorganizovanie podujatia *Čítame, tvoríme, hráme sa a učíme* získala šek v hodnote 400 € na nákup kníh do knižničného fondu. Na **3. mieste** sa umiestnila **Spojená škola internátna v Bytči**. Za zorganizovanie podujatia *V krajine rozprávok* získala šek v hodnote 300 € na nákup kníh do knižničného fondu. Na **4. mieste** sa umiestnila **Špeciálna základná škola v Trstíne**. Za zorganizovanie podujatia *S knihou je deň krajší* získala šek v hodnote 200 € na nákup kníh do knižničného fondu. Na **5. mieste** sa umiestnila **Základná škola na Májovom námestí v Prešove**. Za zorganizovanie podujatia *Hovoríť striebro, čítať zlato* získala šek v hodnote 200 € na nákup kníh do knižničného fondu. Na **6. mieste** sa umiestnila **Základná škola s materskou školou v Krasňanoch**. Za zorganizovanie podujatia *Pod lupou starých detských kníh – návrat do minulosti* získala šek v hodnote 200 € na nákup kníh do knižničného fondu. Na **7. mieste** sa umiestnila **Základná škola na Lipovej ulici v Spišskej Novej Vsi**. Za zorganizovanie podujatia *Zrodila sa kniha* získala šek v hodnote 200 € na nákup kníh do knižničného fondu. Na **8. mieste** sa umiestnila **Základná škola na Tribečskej v Topoľčanoch**. Za zorganizovanie podujatia *Objavujme poklady v našej školskej knižnici* jej **Klub mladých čitateľov Albatros** (www.kmc.sk) venoval **knihy v hodnote 150 €** do knižničného fondu. Na **9. mieste** sa umiestnila **Základná škola s materskou školou Jána Bakossa v Banskej Bystrici**. Za zorganizovanie podujatia *Potteriáda* jej **Vydavateľstvo Tatran** venovalo **knihy v hodnote 150 €** do knižničného fondu. Na **10. mieste** sa umiestnilo **Spojená škola v Lendaku**. Za zorganizovanie podujatia *Maľovanou cestou k spisovateľom* jej **Akciová spoločnosť ŠEVT** venovala **50 výtlačkov anglických novín First News** priamo z Veľkej Británie z ročníka 2019/2020 v **hodnote 150 €** do knižničného fondu. Na **11. mieste** sa umiestnila **Súkromná spojená škola na Starozagorskej v Košiciach**. Za zorganizovanie podujatia *Knižní bádatelia* jej **knižná edícia pre malých čitateľov Stonožka** (www.stonozka.sk) venovala **knihy v hodnote 80 €** do knižničného fondu. Na **12. mieste** sa umiestnila **Spojená škola internátna na Námestí Štefana Kluberta 2 v Levoči**. Za zorganizovanie podujatia *Čítareň* jej **Knižná edícia pre mladých čitateľov YOLI** (www.yoli.sk) venovala **knihy v hodnote 80 €** do knižničného fondu.

Na záver slávnostného oceňovania školských knižníc poďakovala ústredná metodickej pre škol-

ské knižnice **ministerstvu školstva** za prevzatie záštity nad uvedeným celoslovenským projektom, **štátnej tajomníčke ministerstva školstva** za slávnostné oceňovanie školských knižníc a **partnerom celoslovenského projektu** za udelenie knižných darov. Zároveň vyjadrila veľkú vďaku všetkým, ktorí sa podieľali na príprave, propagácii a realizácii osláv **Medzinárodného dňa školských knižníc** vo svojich školách a umožnili každému účastníkovi, aby mohol prispieť svojou inšpiráciou a svojimi vedomosťami k originálnemu priebehu podujatia a zároveň v ňom mohol prejavíť svoj osobný talent.

Slávnostné oceňovanie víťazov celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice*. Foto Róbert Erent

ĎALŠÍ PROGRAM MEDZINÁRODNEJ KONFERENCIE ZAMERANÝ NA PODPORU A ROZVOJ ČITATEĽSKEJ A INFORMAČNEJ GRAMOTNOSTI

Po slávnostnom oceňovaní vystúpil prvý vzácny hosť z Českej republiky riaditeľ Knižovníckeho inštitútu Národnej knižnice ČR z Prahy Vít Rich-

ter komentujúci vo svojej prednáške **České děti jako čtenáři v době pandemie COVID-19** vybrané údaje z celoštátneho prieskumu detí a mládeže vo veku 6 až 19 rokov, ktorý sa uskutočnil v júni 2021. Uvedený prieskum bol výrazne orientovaný na vplyv pandémie na voľnočasové aktivity a čítanie. Povedal, že charakteristickým rysom voľnočasových aktivít v dobe pandémie bolo výrazné obmedzenie činností, ktoré boli viazané na fyzické stretávanie sa, napríklad športovanie, čas strávený vonku s kamarátmi, návšteva krúžkov a podobne. Na druhej strane vzrástol počet činností, ktoré boli viazané na využívanie informačných technológií, napríklad hranie počítačových hier, využívanie sociálnych sietí či sledovanie videí a televíznych seriálov. Takisto podotkol, že pandémie v mnohých aspektoch ovplyvnila čítanie. U mladších detí vo veku šesť až osem rokov bola dištančná výučba podstatnou prekážkou pri rozvoji čitateľských zručností. Okrem samotnej školy veľa záviselo od rodičov, do akej miery boli schopní podporovať svoje deti pri vyučovaní. Naopak, u starších detí a mladšej generácie neboli zistené výrazné negatívne dopady na ich vzťah k čítaniu. Určitá časť z nich dokonca uviedla, že čítanie ich upokojuje a pri čítaní kníh si lepšie odpočinú ako pri sledovaní filmov a televíznych seriálov. Oproti roku 2017 došlo k podstatnému nárastu čítania na internete, napríklad blogov a príspevkov na sociálnych sieťach. Dodal, že v prieskume nebol zaznamenaný výrazný pokles čitateľských aktivít počas pandémie, ale skutočný dopad bude potrebné sledovať v nasledujúcich rokoch.

Ďalší vzácny hosť z Českej republiky Jiří Trávníček z Ústavu pre českú literatúru AV ČR v Brne sa vo svojej prednáške **Seděli jsme a poslouchali jako pěny (učitel coby čtenářský socializátor)** venoval roli učiteľa pri čitateľskej socializácii. Vychádzal z výskumu, ktorý prebiehal v rokoch 2009 až 2020 a ktorého cieľom bolo prostredníctvom anonymných čitateľských životopisov zmapovať súčasne štyri generácie obyvateľov v Českej republike a ich vzťah k čítaniu. Povedal, že pre najstaršiu generáciu, rozhlasovú generáciu, bol učiteľ „zaväcovaťom či náhradným rodičom“. Pre dve prostredné generácie, televíznu a počítačovú generáciu, bol učiteľ „filtrom či usmerňovateľom“. A pre najmladšiu generáciu, internetovú generáciu, bol „vymáhateľom“. Poznamenal, že u každej generácii sa škola odzrkadľovala predovšetkým mnohými výraznými osobnosťami, ktoré boli schopné svojim žiakom

odovzdať – aj v oblasti literatúry a čítania – omnoho viac ako len základné profesionálne penzum. Svoje rozprávanie o každej generácii doložil osobným svedectvom a zaujímavou historkou daného narátora.

Doobedňajší program uzatvárala riaditeľka Silvia Hlavačková zo Základnej školy v Nesvadoch. Vo svojej prednáške **Motivácia žiakov k čítaniu** hovorila o celoročných inšpirujúcich aktivitách zameraných na rozvoj čitateľských schopností a zručností žiakov. Podrobne predstavila pravidelne organizované čitateľské aktivity, ako sú *Čítanie za paravánom*, *Prestávka za plotom*, *Knižnica na kolieskach*. Taktiež spomenula aj obľúbenú tvorivú prácu s detskými časopismi (napr. *Vrabček*, *Adamko*, *Zornička*, *Fifík*), pravidelné čítanie príbehov v školskom klube detí či besedy so slovenskými spisovateľkami. Svoje rozprávanie ukončila prezentáciou víťazného podujatia *Kufřík plný radosti*, ktoré školská knižnica pripravila v rámci oslavy Medzinárodného dňa školských knižníc 26. októbra 2020.

Poobedňajší blok prednášok začala tretia vzácna hostka z Českej republiky, riaditeľka Lenka Verneřová zo Základnej školy s materskou školou v Krušovicích. Prostredníctvom prednášky **Náměty na čtenářské aktivity v rámci česko-slovenského projektu Záložka do knihy spojuje školy** a s využitím bohatého obrazového materiálu demonštrovala realizáciu uvedeného projektu v škole. Obširne rozprávala o vyučovaní pomocou metódy SFUMATO, o zábavných literárnych hrách (napr. riešenie rýmováčiek, hádaniek a osemšmeroviek), o inšpiratívnych akciách typu *Hra s písmenami*, *Škatule*, *hýbte sa*, *List knihe*, *Čítanie s Beeboty* či tvorení komiksu na vyhlásenú tému česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spojuje školy*.

Školská knihovnička Ivana Pionteková zo Základnej školy s materskou školou v Olešnej v prednáške **Inšpiratívne čitateľské aktivity školskej knižnice v spolupráci so záujmovým útvarom Školská knižnica** dopodrobna rozprávala v prvej časti o tradičných čitateľských aktivitách, ktoré organizujú každoročne, a v druhej časti o nových čitateľských aktivitách. V rámci prezentácie každoročných tradičných čitateľských aktivít predstavila napríklad tvorivú prácu v rámci česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spája školy*, pasovanie prvákov za čitateľov školskej knižnice, priebeh *Noci s Andresenom* a *Dňa čarovných bytostí*, organizovanie besied so spisovateľmi alebo súťaží v prednese poézie a prózy. V rámci pre-

zentácie nových čitateľských aktivít ukázala zase tvorivú prácu v podujatiach *Valentínska pošta*, *Čítanie pod lavicou*, *Medzinárodný deň darovania kníh*, *Spoznávanie hradov a zámkov* či aktívnu účasť v projekte *Zelená škola*.

Riaditeľka Katarína Hrošovská zo Základnej školy v Loku sa vo svojej prednáške **Otvor knihu a vstup do iného sveta** zamerala na predstavenie rozmanitých inšpirujúcich čitateľských aktivít využívaných na rozvoj čitateľskej gramotnosti a na využívanie netradičných metód a foriem práce s informačnými zdrojmi pri podujatiach zameraných na podporu čítania najmä žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktorým rodičia nevenujú takmer žiadnu pomoc pri vzdelávaní a ani pri rozvoji čitateľských zručností. Prostredníctvom bohatej kolekcie fotografií doložila rozprávanie o vybraných čitateľských aktivitách, ktoré realizovali buď počas vyučovacích hodín, alebo mimo vyučovania. K nim patrili napríklad tieto: *Čítam, čítaš, čítame*, *Čitateľské dielne*, *Čítanie v školskom klube detí*, *Týždeň hlasného čítania*, *Rozprávkový literárny kvíz*, *Interaktívne rozprávky* či česko-slovenský projekt *Záložka do knihy spája školy*. Svoje rozprávanie ukončila prezentáciou oceneného podujatia *Čítame, tvoríme, hráme sa a učíme* v rámci celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatia školskej knižnice*.

Poobedňajší program medzinárodnej konferencie uzatvorila školská knihovnička Eva Kováčiková zo Spojenej školy internátnej v Bytči prednáškou **Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti u žiakov so zdravotným znevýhodnením v špeciálnej škole** s ohľadom na zdravotné znevýhodnenie žiakov s takými nedostatkami, pre ktoré sa nemôžu úspešne vzdelávať v základných školách. Detailne informovala o realizovaných aktivitách, ktoré boli zamerané na vzbudenie záujmu o čítanie, na podporu návštevy školskej knižnice a na porozumenie textu u žiakov s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia, so stredným stupňom mentálneho postihnutia a s ťažkým alebo hlbokým stupňom mentálneho postihnutia počas celého školského roka. V krátkosti predstavila aj dramatizácie rozprávok napríklad *O kohútikovi a sliepočke*, *O drevenom zámočku*, *O troch prasiatkach* a *O repe*, ktoré spoločne so žiakmi realizovali v rámci ich oceneného podujatia *V krajine rozprávok* pri príležitosti spomínaného Medzinárodného dňa školských knižníc.

Účastníci 15. medzinárodnej konferencie. Foto Mgr. Ľudovít Zubko

ZÁVER

V priebehu medzinárodnej konferencie stále zaznievalo z úst prednášajúcich, že najväčší vplyv na čítanie má rodinné a školské prostredie. Všetci prednášajúci na konkrétnych príkladoch ukázali, ako na jednej strane riaditelia škôl, učitelia, vychovávatelia či školskí knihovníci pomáhali počas celého školského roka žiakom upevňovať dobré návyky pri čítaní kníh, podnecovať v nich túžbu po dobrodružstve či objavovaní neznámeho, rozvíjať u nich schopnosť získavať informácie z textu, interpretovať ich, hod-

notiť a využívať aj v bežných životných situáciách. Na druhej strane ukázali širokú škálu realizovaných rôznych obdivuhodných, vtipných a inšpirujúcich individuálnych či kolektívnych foriem práce s knihou, ktorých cieľom bola podpora kultúry čítania, rozvoj čitateľskej gramotnosti a rozvíjanie osobných talentov žiakov či čitateľov školských knižníc.

Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie je sprístupnený aj širokej verejnosti na webovom sídle Slovenskej pedagogickej knižnice www.spgk.sk, a to v časti *Školské knižnice* vo formáte pdf.